

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Ds E. T. v. d. Born, Amersfoort; Drs R. H. Bremmer, Zwolle; Ds J. van Bruggen, Assen; Drs D. J. Buwalda, Kampen; Prof. P. Deddens, Kampen; Ds L. Doekes, Hilversum; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; P. Groen, Rotterdam; Prof. B. Holwerda, Kampen; K. v. Huizen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Apeldoorn; Ds H. Knoop, Rotterdam; Ds J. Meester, Haarlemmermeer; Mr. Meulink, Enschede; Drs H. M. Mulder, Kampen; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds H. J. Schilder, Utrecht; Ds J. Smelik, Groningen; Dr F. Smilde, Groningen; Ds J. P. v. d. Stoel, Batavia; D. Stroo, Bussum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa, U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Kampen; Ds G. Visé, Kampen; Ds C. Vonk, Schiedam; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen
Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V. — Goes

Postrekening Nummer 406040 ten name van
BUREAU „DE REFORMATIE“ — GOES
Telefoon 2434

Abonnement: f 4.— per half jaar bij vooruitbetaling
Voor het Buitenland en Ned. Indië f 10.— per jaar
Advertentiën: 10 cent per mm. Losse nummers 20 cent

INHOUD. Hoofdartikel: De Kerk in het eindgericht. I. — Uit de Schrift: Geen „eigen“ epilyse (2 Petr. 1:20) — Op en om het kerkplein: Valsche profetie inzake de voorbidding — Kerkelijk leven: De nieuwe afgod: „De royale“, 2 (slot). Geen wit en geen zwart 2 (slot). „De zeven gesprekken van Maleachi“. Overdracht Rectoraat. „Een

andere God“? Nu nog een derde stap? Kevelaar. Wat mag en wat niet mag. Bezwaar van den heer Lever. Karbonariërs-in-toga. — Pop. Wetensch. Schetsen: Kerk en Koninkrijk Gods. 7 — Pol. en Soc. Leven: Het C.N.V. op marsch achter het roode vaandel — Groninger Brieven — Persschouw — Kerknieuws.

zegt: het beest was, maar het is niet, hoewel het is. Die zeven koppen leveren een moeilijkheid apart op, omdat het enerzijds heet dat het zeven bergen zijn, waarop de vrouw zit, en anderzijds zeven koninkrijken (zeven „koningen“), waarvan er vijf al gevallen zijn, het zesde op dit oogenblik is, terwijl het zevende nog komen moet.

De Kerk in het eindgericht, I

HOOFDARTIKEL

Nu het in dit onderwerp in 't bijzonder zal gaan over Openbaring 17, is het goed ter inleiding hierop een korte oriëntering te geven over compositie en tendenz van het boek der Openbaring.

Naar mijn vaste overtuiging hebben wij in het boek der Openbaring niet verschillende doorkijkjes door de geschiedenis, zoodat we dus telkens weer toekomen aan den jongsten dag en dan opnieuw de historie zich zien ontrollen, maar valt de hoofdmoot van de Openbaring — dus dat visionnaire gedeelte — uiteen in slechts twee deelen, nl. hoofdstuk 4 tot 11 en dan hoofdstuk 12 en de rest. In hoofdstuk 4 tot 11 predikt God ons in visionnaire taal de kerk, die haar evangelische roeping in de wereld vervult en die haar prediking volbrachten gaat, terwijl Christus aan de prediking en dien oproep tot bekeering kracht bijzet door de gerichten die Hij in de wereld onttekent. Zoo hebben we dus te verstaan dat heele visioenen van de zeven zegelen, die successievelijk worden verbroken. Zoo ook valt er licht op het visioen van de zeven bazuinen, waarin het laatste zegel zich verbijzonderd en vertakt.

Alle gerichten, die Christus Jezus in de wereld onttekent in den vorm van oorlog en revolutie, van hongersnood en pest, van uitstel en wraak over het bloed der kerk, van wereld-ineenstorting en vooral van de zeven laatste plagen — al die gerichten hebben slechts één tendenz, nl. de wereld tot bekeering te brengen en de menschen te doen gelooven het woord van Christus, zooals de kerk dat predikt. En pas als al die pogingen hardnekkig worden afgewezen, ook in het laatste uur nog, — pas dan zet God een punt achter de historie en brengt Hij Zijn kerk in de triomf.

Wie het zoo ziet zal onmiddellijk verstaan, dat dus in het begin van de Openbaring eigenlijk de wereld in het middelpunt staat, voorzover de kerk haar met de prediking van Christus Jezus zoekt.

Maar nu verschuift het beeld, zoodra we naar Openbaring 12 toekomen. Want daar wordt opeens de kerk in het middelpunt geplaatst, al blijft de wereld ook een van de groote figuren in dit drama. Johannes zegt ons in hoofdstuk 12, dat hij gezien heeft een vrouw bekleed met de heerlijkheid van de zon en de maan en de sterren; een vrouw dus getooid met hemelsche glorie, omdat zij het is die in deze wereld indraagt den Christus en omdat zij ook moeder is van de „overigen van haar zaad“, van allen, die de geboden van God bewaren en de getuigenis van Jezus Christus hebben. Daarmee stelt hij de kerk dus voor als de koningin van het licht, die van meet af zich geplaatst ziet tegenover een draak — den duivel — die haar haat, niet alleen om haar grooten zoon Jezus Christus, maar ook om haar andere kinderen, die Zijn geboden bewaren. Doch nu gaat Johannes dat drama van de wereld die de kerk vervolgt, daartoe geïnspireerd door den satan — nu gaat Johannes dat drama niet in den breede ontwikkelen. Hij is eigenlijk in hoofdstuk 12 in een flits ermee klaar; hij zegt eenvoudig: de aarde kwam de vrouw te hulp. Want ze opende haar mond; en het water, dat de draak de vrouw naspuwde, werd opgevangen in de spleten der aarde, zoodat de vrouw zich in de woestijn een plaats kon laten wijzen en

daar veilig kon zijn, althans inzover dat ze niet direct werd uitgeroeid.

Dan, in hoofdstuk 13, noemt Johannes het groote monster, dat zich in de geschiedenis telkens weer vertoont, nl. het beest dat opkomt uit den afgrond en dat van den draak al zijn macht ontvangt. De duivel gaat dus in een menselijke macht zijn heerschappij incorporeren en hij laat dat beest, die politieke wereldmacht, daarbij assisteren door een tweede beest, dat opkomt uit de aarde: het beest van de valsche profetie. Maar hoe dat dan verder gaat, op welke manier de valsche profetie de kerk aantast en op welke wijze de wereldmachten zich tegen de kerk verzetten, daar wijdt hij niet over uit; want nu maakt hij — anders dan in het eerste deel — onmiddellijk den sprong naar de laatste dagen. In hoofdstuk 14 keert immers het motief van hoofdstuk 7 terug. Het is namelijk zoo, dat vlak voordat de laatste plagen van de zeven bazuinen losbreken — dus ná de verbreking van het zesde zegel met zijn oordeelen en vóór de ontkenning van het eindgericht (het zevende zegel) — Johannes verkondigt, dat de kerk door God veilig is gesteld, want Hij heeft de honderd vier en veertig duizend verzegeld aan hun voorhoofden. Pas dan komen de uiterste rampen in beweging. Daaraan kunt U zien, dat we in hoofdstuk 14 aan het einde van de historie zijn. Want voordat hij nu het laatste drama uit het gezichtspunt van de kerk beschrijven gaat, zegt hij weer: En ik zag, en zie, het Lam stond op den berg Sion, en met Hem honderd vier en veertig duizend, hebbende den Naam Zijns Vaders geschreven aan hunne voorhoofden; en zij zongen den lof voor den troon en voor de vier dieren en de ouderlingen.

Als die groote storm losbreekt, zijn we hier dus aan het laatste punt van de historie. De verzegeling is afgelopen en nu komen de zeven laatste plagen, die hij eerst heeft aangediend als de zeven bazuinplagen, maar die hij op dit moment aankondigt als de zeven fiolen, de zeven schalen, vol van de laatste plagen. (Zie de hoofdstukken 15 en 16).

De zeven laatste plagen worden dus door God uitgestort op de aarde. Typisch is nu, dat terwijl Johannes in deze capita alleen de groote lijnen trekt en groote sprongen neemt, hij bij de ontvouwing van dat oordeel van de zeven laatste plagen, van de zeven fiolen, ineens heel gedetailleerd ingaat op een zeer eigenaardige figuur: de groote hoer, die den naam Babel draagt. Bij de verklaring hiervan moet ik op sommige punten afwijken van de exegese van Prof. Greidanus.

Als we dit hoofdstuk gaan lezen, zijn de details in het begin vrij moeilijk om ons voor te stellen. Want Johannes zegt ons, dat hij een vrouw zag, opgedirkt als een prostituee, die zat op zeven koppen en tegelijkertijd zat ze midden in de zeven wateren. Ze zat op de bergen, maar ze zat ook midden in het water. Die beide voorstellingen zullen we wel zoo moeten combineeren, dat Johannes — als hij dat visioen krijgt — een soort binnenzee ziet, waarin dat beest rondzwemt; en dan zoo dat op dit moment alleen zijn koppen te zien zijn en niet zijn lichaam, omdat hij even later

zegt: het beest was, maar het is niet, hoewel het is. Die zeven koppen leveren een moeilijkheid apart op, omdat het enerzijds heet dat het zeven bergen zijn, waarop de vrouw zit, en anderzijds zeven koninkrijken (zeven „koningen“), waarvan er vijf al gevallen zijn, het zesde op dit oogenblik is, terwijl het zevende nog komen moet.

Misschien kan ik in mijn bespreking het best beginnen bij de zeven koppen van het beest. En dat is des te gemakkelijker omdat die zelfde figuur ook in hoofdstuk 13 voorkomt, dat monster met de zeven koppen en de tien hoornen, aan wie de draak zijn macht heeft overgedragen. Het beeld is in hoofdstuk 13 slechts in zooverre iets verschillend, dat daar sprake is van het felt, dat een van die koppen gespleten wordt op een verschrikkelijke manier, zoodat het beest een doodelijken wond ontvangt, die het niet overleven kan, maar waarvan het tegen alle verwachting in zich blijkt te herstellen, zoodat tenslotte — als het beest van dien doodelijken elag geneest — iedereen op de aarde gereed is om het te aanbidden.

U weet allemaal wel, dat als de apocalypticus in de Openbaring spreekt van het „beest“, hij altijd denkt aan de wereldmacht, het wereldrijk; aan de poging dus om alle volken en natien en rassen te omklemmen in een groot geheel en ze onder te brengen in één machtig staatsverband. En hij noemt dat een „beest“, omdat het deze wereldmacht is, deze eenheidsstaat, die van het begin der wereld af dood en verwoesting heeft gezand. Hij kan geen ander beeld kiezen, omdat hij veel te goed heeft gezien bij het licht van God, dat deze wereldstaat een monster is dat als een wild dier om zich heen grijpt en alles verbrijzelt. En als Johannes dat doet, dan staat hij daarin niet alleen, maar hij grijpt terug op Daniël. Want Daniël zegt in zijn zevende hoofdstuk eigenlijk hetzelfde; als hij de wereldmonarchieën bespreekt, dan noemt hij er vier: de vier uit zijn eigen dagen en uit den tijd, die daar onmiddellijk op volgde. En hij zegt: het eerste zag eruit als een leeuw, het tweede als een beer, het derde als een luipaard en het vierde was een gansch gruwelijk monster met ijeren tanden: het vrat maar en het vertrapt de rest. Al de trekken van die verschillende dieren komen hier gecombineerd terug. Johannes teekent maar één beest, maar het heeft toch alle trekken van de vier dieren van Daniël. Immers hij zegt: het lijkt op een pardel — een luipaard —, het heeft de poten van den beer, den bek van den leeuw en voorts de zeven koppen en tien hoornen. Daniël zag dus vier verschillende dieren; hij zag die wereldmacht in haar verschillende incorporaties, in hun eigen stijl en karakter. Daarom zei hij: het eerste treedt op in de historie verscheurend als een leeuw; het tweede bruut als een beer; het derde listig als een luipaard, en het vierde is het gruwelijkste van alle. Maar Johannes zegt: als ge het goed ziet, is het in al die rijken één en dezelfde satanische macht, die zich incorporeert in een eenheidsstaat, die een belichaming vindt in het wereldrijk; en die als zoodanig niets anders doet dan godslastering te spreken en dood en verwoesting te brengen onder de menschen. En omdat Johannes de eenheid ziet van al die verschillende wereldrijken, den eenen stijl, die ze allemaal beheerscht, daarom spreekt hij van één dier en verleent aan dat beest alle trekken van Daniël's vier dieren. Daniël sprak van de vier uit zijn eigen periode; Johannes zegt: er komen er in totaal zeven. Want hij is dan verder in de historie; en wat Daniël nog niet zag, heeft God hem geopenbaard. Daarom zegt Johannes: wij hebben al vijf koppen van dat beest gezien; de een specifieke kop van vandaag is de zesde en straks komt nummer zeven.

Als U Uw Bijbel kent, dan kunt U daaruit aflezen

wat dit allemaal betekent. Want ge vindt dezen eenheidsstaat en deze wereldmacht de eerste maal vlak na den zondvloed — in Genesis 11; in Babel, waar de menschen tegen de belofte van God in en ook tegen Zijn opdracht in bij elkaar blijven en een stad bouwen, die alle menschen omvat. Want ze zeggen: op deze gevloekte aarde is er slechts één mogelijkheid om het leven dragelijk te maken — eendracht maakt macht. Voor het eerst komt daar dus tot stand de wereldfederatie. En als U het Oude Testament dan verder leest, dan ziet U het even later opduiken in de Assyrische macht, die het volk Israël verplettert, en dan volgen op elkaar, zonder pauze-eigenlijk, het eene rijk na het andere: het Nieuw-Babylonische, het Medo-Perzische, het Grieksch-Macedonische en dan het Romeinse rijk, dat Johannes uit eigen aanschouwing kende. Het Romeinse rijk van toen was dus het zegde.

B. HOLWERDA.

UIT DE SCHRIFT

Geen „eigen” epilyse

Geen profetie der Schrift wordt (een zaak) van eigen uitlegging.

2 Petr. 1:20.

Wie de Schrift leest, en haar uitspraken doorgeeft, wachte zich voor een „eigen” epilyse — zooals Petrus het uitdrukt.

Dit is zóózeer een elsch van den Auteur der Schrift, dat ook de Heiland voor den rechter heeft getoond, er voor te bukken. Voor den kerkelijken rechter toch heeft men Hem ondervraagd naar zijn discipelen en zijn leer; en Hij heeft in antwoord daarop toen niet „zich beroepen” op zijn geheimzinnigen omgang met God, doch verwezen naar zijn publieken omgang onder Gods volk.

Had Hij dan geen bijzonderen omgang met God? Voorzeker (Joh. 3:27, 31, 32). En de Joden hebben bij herhaling tot op een honderdste procent — ze hadden verstand van zoo iets — aangegeven aan hoe veel condities, en aan hoe sterke condities de „sterke verhalen” van sollicitanten naar den naam en de eere van een profeet moesten beantwoorden, om aan zulke sollicitanten dien naam en die eere te kunnen geven: die „sterke verhalen” moesten dan loopen over hun zeer particulieren omgang met God, hun „enthousiasme” („agitatie”), hun „inspiratie”, hun gesprekken met God of engelen, hun extase, hun opgetrokken zijn tot in een zeer hoogen hemel enzovoort. Malmonides b.v. weet elf graden van profetie aan te geven. Het beroep op de bevinding! Nu, men kan daar altijd heel wat van maken.....

Maar zie nu den Christus. Zijn profetie is geheel eenig. Hij ontving ze van den Vader. Met Dezen gaat niemand zóó om als Hij. Indien er iemand is, die zich zou mogen beroepen op private bevinding, dan Hij op die van Hem zelf, want die is allerprivaatst.

Maar wat zegt Hij in antwoord op de vraag naar zijn profetische papieren? Wat antwoordt Hij den hogepriester-van-Levi, die Hem in kwaliteit van zijn bevoegd profetenambt opvoert, zijn „Ausweis” te toonen? Hij zegt: ook als prediker ben ik Publiek Persoon. Dat moet ik zijn: een kind gaat toch met vaders brief-aan-het-gezin niet in privé-conferentie? Los van de andere gezinsleden? De Christus spreekt geen woord over de geheel éénige wijze van zijn van Godswege „ontvangen” van de door Hem gesproken woorden, — doch integendeel — alle discussie over wat

verborgen is en geheim, snijdt Hij nu af. Hij zegt: vraag 't maar aan 't kerkvolk; Ik sprak publiek.

En hier gaat Hij staan in de gewone rij van alle profeten. Hij is bereid te sterven voor de erkenning van den schriftuurlijken regel aangaande de profetische „epilyse”.

„Epilyse”, dat bijbelsche woord betekent eerst zoo iets als: een geschilpunt afhandelen; en zelfs de heidenen (Hand. 18:39) weten, dat dit gebeuren moet in een officieele handeling, ook in een aanklacht wegens blasphemie (!). Zoo beschouwd is een „epilyse” zooiets als wanneer aan het eind van een debat conclusie genomen wordt: zóó is 't, — punt. Wie dan ook de vraag te beantwoorden krijgt: wat is dat? en dan van wat „duister” heet een „epilyse” geeft, die „legt iets uit”. Epilyse wordt zoo: „uitlegging”. Zoo sprak de Heere Christus in gelijkenissen tot de schare, en Hij maakte daardoor onder het volk een schifting, wat trouwens de bedoeling was.¹⁾ De ongelovigen liepen dan van Hem weg; degenen die wilden leeren van Hem bleven bij Hem, vroegen Hem de verklaring, en dan gaf Hij hun stuk voor stuk de daarbij behorende epilyse, de afzonderlijke verklaring (Marc. 4:34).

Maar hier in het rechthuis staat Christus niet tegenover een om de epilyse vragenden leerling. Juist omgekeerd: hier is de kerkelijke rechtbank; en op deze plaats zwijgt Christus over zijn verborgen afkomst, en over de wonderbare „ontvangst” van zijn woorden. Hij geeft ook geen „subjectieve”, „epilyse”. Hij weigert zelfs een keus te doen uit 't vele dat Hij ooit gesproken heeft. Hij zegt alleen maar: mijn depositum ligt daar nu eenmaal op de kerkelijke tafel, en — wat mijzelf betreft, behandel mij dan toch als ieder ander der profeten: want van alle profetie geldt: ze is niet van eigen epilyse (2 Petr. 1:20).

Geen „eigen” epilyse — dat woordje „eigen” slaat hier niet op de profetie, doch op den interpreter, en zelfs op den profeet in eigen persoon. Ja, zelfs op den Hoogsten Profeet en Leeraar, in eigen Persoon. Hij zegt: vraag Abrahams volk — en laat mijzelf er buiten, als gij wilt komen tot een kerkelijk oordeel. Mijn woorden moogt gij toetsen aan de Schriften; dat is de kerkelijke regel; ook Ik erken hem. Zelfs Ik. Ik sta hier onder u als mensch, en Knécht des Heeren. Hij heeft zich teruggetrokken, zelfs als de Exegeet van eigen woorden. Vraag toch de anderen: Mijn gelijkens van den zaaiër reeds heeft alles van het zaad en niets van den zaaiër gezegd (Matth. 13). Hier blinkt de glorie van de profetie, die geen „eigen” epilyse verdragen wil; hier blinkt de nederigheid van den Profeet, die ze niet geven wil; zelfs deze Spreker is aan het geschreven Woord te meten. Wat noemt gij Mij goed? Niemand is goed, dan God. Wat noemt iemand Mij wijs? Niemand is wijs, dan God.

Zoo zij het ook onder ons, Niemand vluchte ter apologie van een disputabel gestelde profetie in het aayl van een eigen epilyse. De epilyse, de uitlegging en toepassing van het Woord, het Testament, van Vader, blijve de zaak der kerk, waarbij ieder zich wachte voor het doodelijk gevaar van eigenwilligheid of isolationisme. Want de Schrift geeft zelf haar exegese: men noemt dat: Schrift met Schrift verklaren. De liefde van 1 Cor. 13 moet daaruit blijken, blijkens 1 Cor. 14, dat wij profeteeren „met verstand”, onzen geest onder controle houdende, onze voorkeursleuzen en -begrippen steeds weer toetsende aan de Schriften, inplaats van omgekeerd, de Schriften te zetten in het licht van onze voorkeurs-begrippen.

K. S.

¹⁾ Matth. 13:13—15, vgl. Jes. 6:9, 10, Matth. 13:34, 35, Marcus 4:11, 12, 34, Lucas 8:10, Joh. 16:25—29.

De nieuwe afgod: „De royale”, II (slot)

KERKELIJK LEVEN

In ons vorig nummer werd ter zetterij wegens plaatsgebrek ons artikel afgebroken. Het eindigde in een min of meer directe aanspraak van dr Kraan; vandaar de eigenaardige vorm van den aanvang van dit vervolgetekst.

We mogen u vragen, dr Kraan: zoekt u „het” heusch in een ander Godsbegrip? Wij geven u de kans, het volk nog meer te alarmeeren: ik heb geen godsbegrip, en wil het ook niet hebben.

Als U nog vrij waart, zoudt U dit zeggen heel gewoon vinden. De dogmatiek, die in dezen gereformeerd is, zegt: pas op, verlies u in geen poging om te komen tot een Godsbegrip. Dat loopt op ongelukken uit. Van God is geen begrip mogelijk: het is nooit legitiem. Het is een hoogmoedsconstructie: men gaat zich van de Schrift, die over God het ééne zegt, maar óók het andere, losmaken, kiest zich een „hóófd begrip”, een „grondelement”, dat in het „Godsbegrip” zal moeten komen tot zijn recht, en is straks rationalist, inplaats van bijbelgelovige. U is dit vroeger ook geleerd; en u hebt in uw eerste periode dat ook goed onthouden; dat was in de dagen van uw eerste optreden. Later is U sommige dingen anders gaan zien: den Bavinck-geest hebt U op zijn zwakke punten leeren overwinnen, en U bent met de Kuyperianen, ofschoon u nooit een mond open-deed, tenslotte gaan schorsen en zoo, kuyperiaanscher dan Kuyper zelf: die man was niet zoo dwaas, dat hij Ridderbos niet zou hebben toegeroepen: man, schei

uit — met mij nu heelemaal in den grond te boren. Maar laat ik u nu eens mogen terugleiden tot uw eerste jaren: neem nu van Bavinck wéér eens iets aan, en ditmaal dan van wat hij goéds had: de erkenning van de onmogelijkheid van een Godsbegrip. En van het verboden-zijn daarvan.

Want het gaat mij niet allereerst om dien term „Godsbegrip” — dat woord kan losjes zijn bedoeld, en dat zal wel gezegd worden, als er op dit woord reactie komen mocht. Neen, het gaat mij om iets anders. Dien jongen Ridderbos laten we maar gaan. Maar U, dr E. D. Kraan, U, die bullen hebt geteekend, u neem ik ernstig. U móet weten, dat onzerzijds al jaren geleden gezegd is:

liever twee woorden over God, liever twee namen voor zijn werk, liever twee qualificaties voor zijn „houding” tegenover de wereld, dan één, die zóó is opgebouwd, dat, waar de Schrift twee lijnen teekent, er ééne aan de andere wordt opgeofferd.

Dat wil dus zeggen: het probleem van uw „veles” Ridderbos hebben we al jaren geleden aan de orde gesteld. Als hij dan ook zegt: bij Schilder komt de lankmoedigheid in de verdrukking, dan antwoorden we: neen, daar is al lang te voren over gesproken. Bij u komt Gods toorn in de verdrukking. De Schrift, zoo hebben we gezegd, trekt twee lijnen. Aan den éénen kant zegt ze: God heeft zijn werk lief, wat we altijd, voor zoover het zijn

werk is, ten volle aanvaarden, en waarop we geen restrictie kennen. En voorts: Hij is lankmoedig, en (ver)dragend, en doet aan allen wel. Aan den andere kant: God toorn t te allen dage, Hij be-waart de goddeloozen (en bewaren is hier meer-dan-militaire of politionele term) tot den dag des kwaads, en legt ze weg tot dezen boozen dag, zooals men een schat weglegt: er mag niets mee gebeuren, dan alleen dat ééne: en ook: die goddeloozen vergaderen zich toorn.

Nu zijn er meer gevallen, zeiden we, waarin de „houding” Gods niet in één woord kan worden samengevat (in ons „begrip”, zelfs van de dingen, die werken, die Hij doet). In zulk een geval is het een kwaad, wanneer iemand, o maan zijn vooropgesteld „begrip” tóch maar te kunnen vasthouden, één van de twee lijnen verwaarloost, om uitsluitend aan de andere zijn „begrip” te ontleenen, en het er mee te kunnen „dekken”.

Zóó nu staat het óók hier. Uw voorkeurs-term algemeene GENADE legt de ééne lijn bloot, maar rechteert de andere. Een voorkeurs-term: algemeene grimmigheid zou hetzelfde doen. Wij hebben destijds, duidelijk uitsprekende, dat het geen wetenschappelijke term was, naast de „algemeene genade” als lossen en onnauwkeurigen term (want „genade” betekent alles-en-nog-wat), den term „gemeen oordeel” gesteld (óók als lossen en onnauwkeurigen term, want ook „oordeel” betekent alles-en-nog-wat, b.v. kastijdingsdaad én straffdaad, vergeldingsdaad, of zelfs-gezindheid). Dat kiezen van twee termen, met de waarschuwing erbij: denk eraan, het is geen BEGRIP, bleek niet te helpen; een dominee in Amerika en een in Nederland — Polman — knipte al de passages van „gratie” uit, en zei: ziehier, hij is toch vóór de gemeene gratie, en liet de andere (over dat oordeel) rustig liggen. Ons véél te rustig. Toen gingen we verder, en lieten in een reeks artikelen en in twee redevoeringen, die dr Kraan voor zichzelf zal gelezen hebben, als hij tenminste zijn klagen over een ander Godsbegrip wil kunnen motiveeren, nog eens goed en zcherp uitkomen: liever méér dan één term, dan één in één „hoofdbegrip”.

Ik vraag aan dr E. D. Kraan: hebt U hier bezwaar tegen, dat men lever heel de Schrift laat spreken, in twee of desnoods meer dan twee termen, dan dat men éénen term erin hámt? Ik hoorde uw mede-bullenteekenaars nog al eens mompelen over eenzijdigheid. Als U daar werkelijk zoo bang voor zijt, waarom dan ons niet bijgevalen in ons verlangen: twee termen en niet één voorkeurs-term? Waarom dan zoo maar pardoos over een ander begrip gepraat? Ik houd vol: U zegt van des Heeren gezindheid en werk te weinig. U laat in Uw begrip Schrift-gegevens liggen. En dat moogt u niet. Zeg het nu maar duidelijk, dan zullen wij u beschuldigen, dat u het volk verleidt, niet door een ander Godsbegrip (dat hebt U ook niet, net zoo min als dr S. J. Ridderbos, wanneer hij van de lezingen tot de wetenschappelijke omschrijvingen zou komen), maar vanwege dogmatisme, dat zijn grenzen niet meer ontziet.

En weet het goed, wij gaan dien afgod van den jongen Ridderbos niet dienen. Wij zijn noch kerstenianen noch kuyperianen op dit punt. Die „royale God”, als 't tenminste méénens is, betekent een cultuur-optimistisch opwarmstje van den vroegeren „liberalen”, of „philanthroopen”, of „epleiken” God. Natuurlijk blijven de vragen over: wat is die royaliteit: wordt hier Gods wézen omschreven, of zijn werk getypeerd? Maar op ai die vragen is de haastige jucht van dr S. J. Ridderbos naar één vervangingsterm voor dien van Kuyper (genade) al vooruitgelopen. Ik geloof, dat God niet maar met lankmoedigheid, maar óók met zijn toorn, én met zijn wil-om-te-bewaren-tot-den-dag-des-oordeels én met zijn wil om tot den dag des oordeels te bewaren-als-een-schat zijn ongelovigen cultuurmandaten „een eeuwigeheid voor is”. En allen met zijn tweeën! BESLUIT.

Maar ik geloof niet aan zijn neutraliteit. De term is al te dwaas. Als wij in ons verzet tegen den vóórkeurs-term van grátie of genade zeggen: God ziet ieder individueel mensch zeer bepaald voor zich in een volstrekte gezindheid van liefde of van haat, Ezau-Jacob, dan wil ik van u, dr Kraan, die over Jakob-Ezau nog al eens hebt gesproken in de dagen van die bullen, 1944, vragen: als God tot twee menschen zeer nadrukkelijk staat in een niet-neutrale gezindheid, welke naam is dan te vinden voor een aanvalsmanoeuvre, die een „raid” tegen ons onderneemt onder het opheffen van de leus: bij deze menschen is de God van allen neutraal? God is nooit neutraal. Maar Hij is óók nooit alleen maar „royaal”. Die royale God is een idool, waaraan men offert, om een constructie, die men zelf gemaakt heeft, toch maar vast te houden.

Ik zie gevaren in den tijd, waarin men sprak van den God-van-menschenmin. Al eerder is dát spreken exponent geweest van een theologisch machteloos liberalisme, dat de kerk liet leeglopen, en de politiek bedierf. Ik zeg u, dat ook uw terminologie, als ze mee-

nens dat U schern léving doen wie uv een de sche” klaar wogen zich v kerk jamr een sen m wilde, die U toen u gezegd volkom mensc een m schrift- En dat waarlo gevoers improv

Gee

Het voorste werpels grond gaan z van he hermet met be het go aanva Tot noem I. In landsch je in 11 eens er vinisten Weder de Gels Daarin overho de We predika (a.w., Men nen zeg deed in dachte nen we II. In een we van der geloofs tekst v van 15 Confess vergade mee ge woord zegt de nen on kunnen.

Dat a in de R de kras gen van die ker ben. V or de vlekken Daar art. 29 Gall; zelfs le voor ve Dat r bewust ring te van de 27—29 lijdenis zegt in te voeg geval, daar te standig III. I van Ro vloede Art. die hun 29 kan den ten Kerk b dat me Kerk or dat zij